

trebitost suštinske ravnopravnosti Bosanskih Muslimana u jeziku. Odnos je, međutim, prema jezičnoj tradiciji Muslimana bio upravo negativan, jer je »spoljna historija našeg standardnog jezika zapravo svojevrsna priča o tradiciji unitarizama na ovim prostorima«, ističe Halilović. Primjera za to ima bezbroj, ali prisjetimo se naprimjer samo Novosadskog dogovora iz 1954. i Pravopisa iz 1960. godine, nastalog prema njegovim zaključcima. Svijest o korigiranju standardnojezične norme naspram jezičnoga identiteta Muslimana, urodila je kod Senahida Halilovića nizom dijalektiziranih opravdanih prijedloga za dopune norme standardnog jezika. On piše o brojnim varijantama glagoljice, ćirilice i arabice, kao i o aktualnoj upotrebi latinice i ćirilice, te nasušnoj potrebi da se mijenjaju brojne dekonstrukcije jezične politike, koje se iskazuju u nevjerovatno unitarističkom (usiljenom) konceptu i njegovu perfidnu interpoliranju u jezično i mentalno tkivo naroda. U okviru iscrpnog i hvalevrijednog odjeljka naslovljenog »Iz geneze bosanske varijante«, Halilović piše: o dijalektizmima u djelima Matije Divkovića, prvog bosanskohercegovačkog književnika i rodočelnika bosanske franjevačke književnosti, o vlastitim detekcijama narodnog jezičnog blaga u »Potur–Šehidiji« (prvom tursko–bosanskom rječniku) Muhameda Hevaije Uskufije, najvećeg pjesnika alhamijado književnosti i leksikografa, o sarajevskom govoru u djelu Mula–Mustafe Bašeskije, odnosno u njegovu Ljetopisu, o utjecaju narodnih govora na jezik književnika Mehmed–bega Kapetanovića Ljubušaka i o turcizmima u »Dervišu i smrti« Meše Selimovića, kulturnom djelu muslimanske književnosti. Drugim dijelom knjige pod naslovom »Izbor tekstova o bosanskom jeziku«, Senahid Halilović je ponudio na uvid tekstove cijelog korpusa eminentnih istraživača koji su u svojim lingvističkim promišljanjima problematizirali, pored ostalog, i bosansku jezičnu materiju, kao što su: Vatroslav Jagić, Tomislav Kraljačić, Dževad A. Jahić, Mak Dizdar, Alija Isaković, Ragib Lubovac, Željko Puratić, Amira Idrizbegović, Zilhad Ključanin i dr.

Na kraju, ovu bi knjigu zacijelo valjalo determinirati kao znalački i relevantan doprinos lingvistici, kulturi, kao i jednoj drugačijoj (razložnijoj, objektivnijoj, demitiziranoj) a koloritnijoj optici gledanja na fenomenološko sazrijevanje i egzistiranje bosanskoga jezika.

Nasreću, autor se rukovodio, doimlje se, isključivo kriterijima lingvističke naravi, izbjegavajući, vrlo spretno, sve one pretenciozne natruhe politikanstva što se nerijetko javljaju pri izučavanju takove građe. Osim toga, ova je studija utoliko zanimljivija što daje doista zanimljiv i znanstveno dignitativan elementarni presjek političkih, vjerskih, ekonomskih i sociokulturnih zbivanja vezanih za Bošnjake, posebice za Bosanske Muslimane. Halilovićeva opservacijske odiseje, dakako, ne ostavljaju utisak nikakvih površnih i kvazikritičkih projekcija – kako se pak radi o prijemčljivoj, komunikativnoj i popularnom štivu – već upravo plijene i intrigiraju (nude niz unutarjezičnih i izvanjezičnih rješenja vezanih za bosanski jezik) svojim konzistentnim lingvističkim, historijskim, etnološkim i sociološkim pristupom i suptilnim kritičkim premisama. I da zaključimo: bosanski jezik izraz je cjelokupnoga života Bosanskih Muslimana, bosanskomuslimanske kulture; on je »kulturna smotra« Bosanskih Muslimana kao što je, recimo, i hrvatski jezik »izraz svekolikoga hrvatskog života i cijele hrvatske kulture«.

Ines Srdoč–Konestra

»JEZIK I STIL SREDSTAVA INFORMISANJA«

JEZIK I STIL U SREDSTVIMA MASOVNOG
KOMUNICIRANJA, Sarajevo 1991.

Novine, novinski napisi, novinarski stil svakodnevno su okruženje većine. S novinama i novinarima se slažemo, svađamo, polemiziramo, volimo ih ili odbacujemo, ali rijetko dijagnosticiramo pozadinu svoga odnosa. Tvrdimo da nam se stil nekog novinara dopada, rado ga čitamo, jer »lijepo« piše, no ne razmišljamo o osobinama jezika i stila kao temeljnim odrednicama prepoznatljivosti i individualnosti novinara.

Brojne mogućnosti pristupa proučavanju jezika i stila sredstava masovnog komuniciranja došle su do izražaja i u zborniku radova sa skupa *Jezik i stil u sredstvima masovnog komuniciranja*, koji je organiziralo Društvo za primijenjenu lingvistiku BiH uz

suorganizatore – Filozofski fakultet u Sarajevu, Institut za jezik u Sarajevu, Odsjek za žurnalistiku Fakulteta političkih nauka u Sarajevu i Udruženje novinara BiH. Samo navođenje organizatora sugerira interdisciplinarni pristup, a brojnost autora najrazličitijih struka i provenijencija to potvrđuje.

Uvjetno, 27 radova koliko ih je objavljeno u zborniku, mogu se podijeliti na one koji temu obrađuju isključivo na teorijskoj razini, i one koji temu ekspliciraju na nekom konkretnom predlošku.

Početni tekst zbornika autora Branka Tošovića »Publicistički stil u sistemu funkcionalnih stilova« polazi od opće diferencijacije jezika, zadržavajući se funkcionalnim stilovima i funkcionalnostijskoj diferencijaciji jezika. Publicistički stil promatra u odnosu na funkcionalnostijske komplekse, međustilove, funkcionalne stilove, podstilove i žanrove. Za Toševića »publicistika u najširem smislu označava djeletnost posvećenu aktualnim problemima i pojavama iz svakodnevnog života. Pri tome se najčešće ima u vidu novinarstvo, periodična štampa i dio književnosti koji je po sadržaju i načinu izražavanja blizak novinarstvu. (...) Prema tome publicistički stil jedan je od funkcionalnih stilova koji nalazimo u publicistici, odnosno novinarstvu« (str. 7-8) U shemematiziranim prilogima prikazana je funkcionalnostijska i globalna diferencijacija jezika, te publicistički stil.

Vlatka Krsmanović u članku »Verbalno–logički i prezentacioni simboli u RTV komunikaciji« polazeći od teorije informacija i sociologije raspravlja o razlici između jezičnog i ikoničkog sistema, odnosno razlici u posredovanju informacija različitim medijima, te reakciji primatelja poruke s obzirom na medij.

»Pogrešna selekcija kao razlog asimetrije zamišljenog i ostvarenog smisla poruke« tema je Miloša Kovačevića koji polazeći od strukturalističkih koncepcija F. de Saussurea, R. Jakobsona i L. Hjelmsleva na primjerima objašnjava kombinaciju izbora jezičnih jedinica s paradigmatičke osi jezika koje uvjetuju izbor iz sintagmatske osi jezika.

Čak troje autora proučava novinski naslov, naravno s različitih aspekata. Zrinjka Glovacki–Bernardi piše kratki »Prilog tipologiji naslova« ispitajući naslov kao jezičnu, informacijsku, komunikacijsku i stilističku jedinicu,

na primjerima dnevnih (Vjesnik, Večernji list) i tjednih (Danas, Mila, As) listova. Semantički odnos između nadnaslova i naslova obrađuje Violeta Nikolovska u članku »Predikacija i nominacija vo naslovite na dneviol pečat«, a »Interpukciju novinskih naslova« Milorad Ćirković. Naslov je bitna odrednica novinskog teksta i mnoga istraživanja pokazuju da upravo o naslovu u novinama ovisi hoće li tekst biti pročitana.

O kršenju, odnosno odstupanju od jezične norme, zbornik donosi dva rada. Diana Stolac u »Stvaralačkom odstupanju od jezične norme u publicističkom stilu« propituje da li se odstupanja od norme ostvaruju na svim razinama – sistemskoj, funkcionalnoj i stilističkoj, te dokazuje da sve što odstupa od norme nije pogreška, već može biti obilježje stvaralačkog pristupa novinara. Analizu provodi na tekstovima Tanje Torbarine, Tita Bilopavlovića, Tomislava Butorca, Ivana Starčevića i Danka Plevnika uočavajući odstupanje od pravopisne norme, zatim na fonetskoj, fonološkoj, morfološkoj razini, u tvorbi riječi i sintaksi. Autorica zaključuje »Bili bi nužni veliki zahvati da SVE uskladimo s normom, premda bi pedantan lektor to mogao učiniti, ali bi, neosporno, nestala ljepota stila i estetski učinak koji na nas novinski tekstovi vrsnih stilista imaju.« (str. 44) Protiv nasilnog podvođenja pod jezičnu normu je i Midhat Riđanović u radu »Kada i zašto treba kršiti važeću standardnojezičku normu«.

Politizacija i ideologizacija jezika i stila vječna su tema. U nas malo proučavan jezik politike, političara, novinara, u zapadnim demokracijama česta je tema. Brojna su interdisciplinarna istraživanja, naročito s aspekta primatelja poruke, odnosno psihološkog efekta koji određena poruka postiže. Jezik kao osnovno sredstvo prenošenja poruka jedan je od najvažnijih elemenata u kreiranju političkog imagea. Govoreći o »Ideološkom jeziku javnog informisanja« Jelenka Vočkić–Avdagić konstatira da ideologiju interserira samo društvena pozadina iskaza i teorije, a ne njihov spoznajni aspekt, odnosno sadržaj. Razlikuje termin informiranje od termina komuniciranje i tvrdi da »... ideološki jezik i jeste jezik informisanja, a ne komuniciranja«. (str. 47)

Provokativnoj temi »Neke odrednice jezičkih konstrukata u izbornom marketingu« Besim Spahić pristupa samo s teorijskih

aspekata. Raspravlja o političkoj komunikaciji i sloganu kao najidealnijoj formi komunikacije u izbornom marketingu, no izostaju svježi primjeri iz naše svakodnevice. Sličan je i prilog Safeta Tipura »Jezik političkog plakata« koji analizira emocionalnost jezične strukture na političkom plakatu, odstupanje od pravopisne norme i upotrebu pisama na političkom plakatu samo na pojedinačnim primjerima, a izostaje komparativni pristup, no rad je dobro polazište za buduća istraživanja.

Opsežno istraživanje o »Upotrebi slova u dnevnim novinama« obavila je Željka Matulina–Jerak na primjerima bečkog »Kuriera«, splitske »Slobodne Dalmacije« i sarajevskog »Oslobođenja«, a Dojčić Vojvodić također vrlo detaljno proučava »Funkcioniranje sredstava za izražavanje buduće radnje u novinarskom stilu« u četiri dnevnika – zagrebačkom »Vjesniku«, beogradskoj »Politici«, sarajevskom »Oslobođenju« i titogradskoj »Pobjedi«.

Komparativnu analizu napisa o istom događaju u četiri beogradska dnevnika daje Radomir Životić u radu »Jezik i stil novinskih izvještaja«, Marina Katinić–Bakaršić se osvrtje na »Gramatičkostilske gradacione konektore u publicističkom stilu«, a o »Glagolskim oblicima u jeziku novinske reklame« piše Sreto Tanasić. Nekoliko radova odnosi se na obradu pojedinih tema iz bosanskohercegovačkog jezičnog standarda: Senahid Halilović »Osobnosti jezika savremene vjerske štampe u BiH«, Daria Šito »Upotreba sarajevskog supstandarda u mas–medijima«, Nivenka Novaković–Stefanović »Fonološke alternacije u jeziku štampe u Bosni i Hercegovini« te Milivoje Jeftić »Interferencija političkog i lingvističkog entiteta u bosanskohercegovačkoj jezičkoj standardizaciji«.

Valja još spomenuti priloge Johna Foxa »Upotreba informativnosti na TV dnevniku BBC-a«, Sofke Radojčić »Neželjeni efekti metaforizacije iskaza«, Remzije Hadžifendića »Hiperbola u polemici«, Mirjane Popović »Aspekti društvene leksike u jeziku masovnih komunikacija«, Čedomira Rebića »O kognitivnoj komponenti modela i izolovanoj tvrdnji iskaza«, Mevludina Tanovića »Jezik informacije između veličine i vrijednosti« te Marine Ratković »Lingvistička analiza političkog jezika u dokumentima 13. kongresa SKJ«.

Vrijednosti ovog zbornika su brojne – od različitih pristupa i otvorenih tema za buduća istraživanja i slične skupove, do onih upotrebnih. Mnogim novinarima i urednicima radovi mogu biti koristan putokaz za korekcije osobnog jezika i stila, ili pak zamiljivo štivo o teorijskim pogledima na posao koji obavljaju. Interdisciplinarnost razbija monotoniju koju bi zbornik imao da se bavi samo usko lingvističkim problemima koje sugerira naslov.

Adriana Car–Mihec

HRVATSKA PORATNA DJEČJA PRIČA

Dubravka Težak, HRVATSKA PORATNA DJEČJA PRIČA, Školska knjiga, Zagreb, 1991.

Kratko vrijeme nakon svoje prve knjige *Dječji junak u romanu i filmu* (Školske novine, Zagreb, 1990) ove je godine u izdanju Školske knjige iz Zagreba Dubravka Težak objavila svoju najnoviju studiju pod naslovom *Hrvatska poratna dječja priča* u kojoj jasno, razborito i iscrpno proučava specifičnu vrstu hrvatske dječje proze u razdoblju od drugog svjetskog rata do današnjih dana.

U uvodnom dijelu svoje studije Dubravka Težak upozorava na terminološku zbrku koja vlada na području teorije i kritike dječje književnosti pri pokušaju određenja dječje priče kao specifične književne vrste, kao i pri podjeli dječje književnosti na vrste, žanrove i tipove uopće, te postavlja teorijske fundamente na osnovu kojih proučava hrvatsku dječju priču. Pod pojmom priče autorica tako podrazumijeva sve kraće narativne tvorevine među kojima razlikuje tri veće podvrste: bajku, fantastičnu priču i pripovijetku, ističući da je termin *priča* superordinirani pojam u odnosu na sve ostale nazive za kratke prozne vrste. »*Pripovijetki* kao narativnoj tvorevini koja se temelji na prisutnosti realističke motivacije, (suprotstavlja, A.C.) *fantastičnu priču* kao tvorevinu koja se temelji na odsutnosti realističke motivacije.« (str. 12)

Vidljivo je, dakle, da autorica razlikuje dva osnovna smjera razvoja kratkih dječjih